

О. М. КОСТЮК

Ольга Миколаївна Костюк, ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ

ЛЕГАЛЬНЕ ТЛУМАЧЕННЯ: ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ

На сучасному етапі у юридичній науці особливого значення набуває проблема теоретичного осмислення легального тлумачення як особливого різновиду офіційного нормативного тлумачення. Ефективність здійснюваних у державі перетворень, спрямованих на формування громадянського суспільства і правової держави, залежить не лише від досконалості діючих норм права, а й від того, наскільки їх правильно розуміють та застосовують уповноважені органи державної влади. Легальне тлумачення сприяє забезпеченню однакового розуміння та застосування нормативно-правових актів, закріпленню законності у правовому регулюванні.

У юридичній науці склалася ситуація невизначеності стосовно розуміння сутності легального тлумачення норм права. Досить часто зустрічаються позиції, у яких автори ототожнюють легальне тлумачення з делегованим (О. Ф. Скакун, Н. Я. Лепіш), а делеговане з правозастосовним (Д. А. Гаврилов, Б. П. Морозов). На жаль, така тенденція тривалий час прослідковується і в навчальній юридичній літературі, що, на наш погляд, погіршує якість підготовки майбутніх правників. Крім того, аналіз праць, присвячених різним аспектам проблематики нормативного тлумачення довів, що наразі відсутні комплексні дослідження з даної проблематики.

Метою статті є аналіз наукових підходів до з'ясування сутності легального тлумачення, його відмежування від делегованого та визначення суб'єктів легального тлумачення за вітчизняним законодавством.

Автори «Популярної юридичної енциклопедії» зазначають, що коли норму тлумачить орган, який її не приймав, але спеціально уповноважений законом давати її обов'язкове роз'яснення, – таке тлумачення є делегованим (легальним)¹.

О. Ф. Скакун визначає легальне (делеговане) тлумачення як загальнообов'язкове тлумачення норми, що здійснюється органом, який цю норму не встановлював, але уповноважений законом або за дорученням тлумачити її постійно чи одноразово².

Автори підручника «Теорія держави і права» за редакцією М. В. Цвіка, О. В. Петришина легальне тлумачення називають делегованим та визначають його як роз'яснення, що виходить від спеціального уповноваженого органу щодо нормативних актів, які видані іншими нормотворчими органами.

О. В. Капліна також ототожнює легальне тлумачення з делегованим (дозволенним) і наголошує, що даний вид тлумачення має підзаконний характер і здійснюється за дорученням органу, що видав акт, або ж коли даному органу надане відповідне повноваження відповідно до закону. Юридична сила легального тлумачення норм права повинна чітко відповідати правотворчій компетенції органу, що тлумачить норму права³.

Делегованим (легальним, дозволеним) тлумаченням закону, на думку С. С. Тихонової, є правоінтерпретаційна діяльність уповноважених суб'єктів, що здійснюється у спеціальній процесуальній формі і спрямована на винесення рішень, закріплених в інтерпретаційних актах. Дане тлумачення виконує інформаційну функцію, оскільки роз'яснює положення чинного законодавства зрозумілою адресатам мовою, формулюючи правові положення, які характеризуються більшим ступенем конкретизації порівняно з правовою нормою, що тлумачиться⁴.

На думку М. І. Матузова та О. В. Малько, легальним є таке тлумачення, яке офіційно дозволене, делеговане будь-якому органу від вищестоящої інстанції. Автори цей вид тлумачення називають відомчим⁵.

Отже, аналіз даних визначень свідчить про ототожнення термінів «легальне» та «делеговане тлумачення». Проте поняття «делеговане тлумачення» виокремлюється не усіма вченими. Сутність «делегування» полягає насамперед у передачі повноважень на здійснення чітко визначених дій іншому суб'єкту і контролі над правомірністю їх здійснення. Роз'яснення норми від імені і за дорученням органів, які раніше встановили дану норму, іншими державними органами, громадськими об'єднаннями зазвичай здійснюється центральними органами державної влади стосовно нижчестоящих органів з питань, які знаходяться у їхній компетенції.

Як зазначає І. П. Сторожук, делегування повноважень означає їх надання на певний час зі збереженням права повернути їх до власного виконання. Делегуючий суб'єкт набуває право контролю за станом і наслідками виконання делегованих повноважень, він повинен фінансувати із власних коштів їх здійснення або передавати у користування необхідні для цього майнові об'єкти. Делеговані повноваження, на думку автора, це двосторонні імперативні правовідносини, в яких один орган має власну компетенцію, визначену нормативними актами, а інший – належну правоздатність на одержання і реалізацію цих повноважень, а компетенція першого органу є джерелом компетенції другого органу⁶.

Г. В. Бублик визначає поняття «делеговані повноваження», як власні повноваження делегуючого суб'єкта, що надаються з метою найбільш ефективної їх реалізації делегованому суб'єкту шляхом укладання адміністративного договору або за законом⁷.

На наш погляд, ототожнення делегованого та легального тлумачення пояснюється тим, що у Конституційному договорі між Верховною Радою України (далі – ВРУ) та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 р.⁸, що втратив чинність у зв'язку з прийняттям Конституції України, було передбачено право ВРУ давати офіційне тлумачення Конституції, законів, кодексів (ст. 17) та право Президента тлумачити видані ним укази та розпорядження (ст. 25). Так, із прийняттям Конституції України до повноважень вищезазначених суб'єктів не належить тлумачення виданих ними нормативно-правових актів, а право давати офіційне тлумачення Конституції та законів України віднесено до компетенції Конституційного Суду України. Слід також зазначити, що право делегування Парламентом своїх повноважень іншому органу чинною Конституцією України не передбачено. Таке делегування порушувало б вимоги Конституції, згідно з якими органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законодавства України.

Потрібно розрізняти поняття «делегування» та «передача» повноважень. У Конституції України містяться два поняття: «повноваження, надані законом» та «надані повноваження» (п.п. 12 ст. 143 та п.п. 15 ст. 92). Так, у юридичній літературі виділяють такі форми надання повноважень: встановлення, передача, делегування. Встановлення – це такий спосіб регулювання, коли законодавчий орган у Конституції і законах визначає компетенцію іншого органу. Передача – це форма регулювання повноважень, коли будь-яке повноваження одного органу виключається з його компетенції і включається до компетенції іншого органу. Делегування – надання державним органом належного йому права вирішення питань на один раз, на деякий час або на невизначений строк⁹.

Вважаємо, що повноваження офіційного тлумачення ВРУ Конституції та законів було *не делеговано*, а *передано* Конституційному Суду України (далі – КСУ). Ці міркування підтверджуються також рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 4, 8, 10, підпункту «б» підпункту 2 пункту 13, пунктів 14, 17 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення державного архітектурно-будівельного контролю та сприяння інвестиційній діяльності у будівництві». Так, у даному рішенні Конституційний Суд обґрунтував, що делегування повноважень не є формою остаточної їх передачі, вони залишаються повноваженнями органу, від якого делеговані, і можуть бути повернуті або замінені¹⁰.

Передача правотлумачних повноважень КСУ відбулася відповідно до закону та у визначений законом спосіб. За чинною Конституцією України право офіційного нормативного тлумачення не є «власним» повноваженням ВРУ. Відповідно, контролювати виконання даного повноваження ВРУ не може. Крім того, не передбачена можливість повернення цих повноважень ВРУ.

Отже, якщо право нормативного тлумачення органу державної влади передбачено законодавством, то це вже власна правомочність цього органу, і аж ніяк не делеговане повноваження.

Офіційне тлумачення, що здійснюється відповідно до закону органом державної влади, який не видавав нормативно-правовий акт, що тлумачиться, а отримав право офіційного тлумачення, відповідно до закону є легальним тлумаченням. Термін «легальність» означає дозволеність, відповідність чинним законам. Легальне тлумачення базується на законі, має офіційний характер і здійснюється, спеціально уповноваженим на це законом.

М. М. Воппенко визначає легальне тлумачення у вузькому та широкому розумінні. Під легальним тлумаченням у широкому розумінні учений визначає роз'яснення змісту правових норм, що ґрунтується на законі, має юридичну силу правових норм і є найбільш авторитетним, а у вузькому – під легальним тлумаченням він розуміє роз'яснення закону і практики його реалізації, що здійснюється вищими органами представницької влади. Такими, на його думку, є роз'яснення певних термінів у якості приміток у нормативно-правових актах¹¹. Слід зазначити, що М. М. Воппенко розмежує легальне і делеговане тлумачення. Під делегованим він розуміє роз'яснення правових норм, що здійснюється у порядку особливого доручення від вищестоящего органу чи посадової особи. Особливість делегованого тлумачення у тому, що за ним стоїть авторитет органу, що дав доручення здійснити роз'яснення. Слід погодитись з такою позицією. Проте, навряд чи можна погодитись з тим, що легальне тлумачення здійснюється вищими органами представницької влади шляхом роз'яснення певних термінів і понять у якості приміток нормативно-правових актів. Це, на наш погляд, законодавчі дефініції. Вважаємо, що таке роз'яснення не є легальним, оскільки його здійснює орган, що приймав нормативно-правовий акт. Крім того, можна стверджувати, що нормативно-правовий акт, у якому містяться примітки, має два суб'єкти прийняття – правотворчий та правоінтерпретаційний. Крім того, легальне тлумачення здійснюється органом, що наділений спеціальними повноваженнями давати роз'яснення змісту норм права.

Легальне тлумачення покликане оперативно усувати незрозуміле, а, отже, труднощі, що виникають у правозастосовній практиці. За чинним вітчизняним законодавством таким правом наділений Конституційний Суд України.

Відповідно до ст. 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції та/або законів України є наявність *неоднозначного* застосування положень Конституції та/або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод. Неоднозначність застосування положень Конституції та/або законів Украї-

ни судами, іншими органами державної влади полягає в тому, що за юридично однакових обставин у справах однієї і тієї ж категорії положення Конституції та/або законів України у загальній юридичній практиці застосовуються по-різному. Підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації положень Конституції України та законів України (ст. 93 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

До прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Верховний Суд України мав право давати роз'яснення судам загальної юрисдикції з питань застосування законодавства на основі узагальнення судової практики та аналізу судової статистики. Проте з втіленням судової реформи 2010 р. Верховний Суд України було позбавлено такого права, що, на наш погляд, негативно позначилося на якості правосуддя, ефективності судового захисту прав та свобод громадян, а в результаті призвело до збільшення кількості звернень до Європейського суду з прав людини.

Пленумом Верховного Суду України було підготовлено постанову «Про пропозиції Верховного Суду України Тимчасовій спеціальній комісії Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України» від 11 квітня 2014 року¹². У цій постанові йдеться про те, що у п. 45 Висновку Венеціанської комісії від 15 червня 2013 р. № 722/2013 зазначено, що в Конституції України повинні бути викладені повноваження Верховного Суду, зокрема ті, які забезпечують його функції, щоб гарантувати однакове застосування закону. У світлі попереднього обмеження повноважень Верховного Суду України це було б дуже бажаним. У спільному Висновку Венеціанської комісії та Дирекції зі співпраці Генеральної дирекції з прав людини та правових питань Ради Європи від 11 жовтня 2010 р. № 588/2010 підкреслено, що ідея верховного суду полягає в тому, що такий суд надає прецедентне тлумачення закону і таким чином забезпечує однакове тлумачення закону всіма судами (п. 31 Висновку).

Крім того, до судової реформи 2010 р. Пленум вищого спеціалізованого суду мав право давати роз'яснення з питань застосування спеціалізованими судами законодавства при вирішенні справ відповідної судової юрисдикції (ст. 44 Закону України «Про судоустрій України»). За діючим нині Законом України «Про судоустрій і статус суддів» роз'яснення Пленуму вищого спеціалізованого суду мають рекомендаційний характер. Таким чином, роз'яснення Верховного Суду України та Вищих спеціалізованих судів не є легальними тлумаченнями.

На нашу думку, доцільно було б повернути Верховному Суду України право надавати судам роз'яснення щодо застосування норм законодавства України. Це не лише сприятиме забезпеченню єдності судової практики, а й разом з тим – утвердженню міжнародних стандартів у галузі судочинства з урахуванням євроінтеграційних прагнень України.

Крім того, у вітчизняному законодавстві існує практика наділення правом легального тлумачення інших органів державної влади, крім Конституційного Суду.

Так, відповідно до ст.ст. 16, 17 Закону України «Про Центральну виборчу комісію»¹³ Центральна виборча комісія (далі – ЦВК) має право приймати обов'язкові роз'яснення з питань застосування законодавства про вибори і референдум. Такі роз'яснення є обов'язковими для використання у роботі виборчих комісій та комісій з референдумів. Разом з тим у Законі зазначено, що ЦВК звертається у разі необхідності до Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення Конституції, законів або окремих положень з питань, що стосуються організації підготовки та проведення виборів і референдумів в Україні.

Відповідно до ч. 11 п. 4 постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України»¹⁴ Пенсійний фонд України має право давати роз'яснення з питань призначення, перерахунку та виплати пенсій.

Національне агентство України з питань державної служби має право надавати роз'яснення щодо застосування законодавства з питань державної служби та служби в органах місцевого самоврядування. Ці роз'яснення оприлюднюються у друкованих засобах масової інформації¹⁵.

Відповідно до п. 4 постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання Державної регуляторної служби України»¹⁶ Державна регуляторна служба України може давати роз'яснення положень законодавства з питань державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності.

На наш погляд, такі роз'яснення слід віднести до відомчого легального тлумачення, що здійснюється міністерствами або іншими центральними органами виконавчої влади шляхом видання наказів, інструкцій з метою ефективного правового регулювання у підвідомчих їм сферах. Відомче легальне тлумачення поширюється на тих суб'єктів, які підпадають під юрисдикцію органу, що здійснює тлумачення. Аналіз вітчизняного законодавства допоміг дійти висновку, що у нормативно-правових актах, якими регулюється правовий статус та повноваження органів виконавчої влади, як правило, передбачено право цих органів звертатися до Конституційного Суду щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України, але Пенсійний фонд України, Національне агентство України з питань державної служби, Державна регуляторна служба України мають право давати роз'яснення положень законодавства у підвідомчих їм сферах, що мають обов'язковий характер, а не рекомендаційний.

В. О. Петрушев звертає увагу, що міністерства та відомства досить часто направляють своїм підлеглим структурам інформаційні листи, вказівки, інструкції, а іноді й спеціальні акти роз'яснення, у яких містяться рекомендації щодо застосування нормативно-правових актів. На його думку, органи виконавчої влади не повинні здійснювати нормативне тлумачення навіть тоді, коли це роз'яснення носить рекомендаційний характер. Оскільки під виглядом таких роз'яснень часто змінюється зміст нормативно-правового акта, що є

недопустимими для правової держави. Пояснюється це тим, що підвідомчі органам виконавчої влади установи частіше керуються не законами, а похідними від них підзаконними актами. Тому існуючу практику легального тлумачення органами виконавчої влади, на думку В. О. Петрушева, слід визнати неправомірною і відмовитися від неї¹⁷.

Вважаємо, що це питання справді потребує врегулювання на законодавчому рівні шляхом прийняття Закону «Про інтерпретаційну діяльність». На даний час тлумачення «власних» нормативно-правових актів здійснюють міністерства, відомства, агентства. Проте не в усіх нормативно-правових актах, що регулюють їх статус, передбачено право давати роз'яснення положень законодавства. На наш погляд, це також створює колізію стосовно того, що один і той самий орган може виступати інтерпретатором (даючи роз'яснення, яке є обов'язковим у підвідомчій сфері) та бути суб'єктом звернення до Конституційного Суду щодо офіційного тлумачення Конституції та законів.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що легальне тлумачення – це офіційне тлумачення, що здійснюється органом державної влади, який не видавав нормативно-правовий акт, а одержав право його офіційного тлумачення відповідно до закону. Офіційне нормативне тлумачення, що здійснюється відповідно до закону і має загальнообов'язкове значення, є легальним загальним тлумаченням (наприклад, тлумачення Конституційного Суду). Офіційне нормативне тлумачення, що здійснюється органами виконавчої влади згідно із законом, застосування якого обмежується сферою діяльності відповідного державного органу, є легальним відомчим тлумаченням (наприклад, тлумачення Пенсійного фонду України, Національного агентства України з питань державної служби, Державної регуляторної служби України).

¹ Популярна юридична енциклопедія / [В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 479.

² Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. – [2-е вид.] – Х. : Консум, 2006. – С. 436.

³ Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права: моногр. / О. В. Капліна. – Х. : Право, 2008. – С. 57.

⁴ Тихонова С. С. Аргументація в постановленнях Пленума Верховного Суду Російської Федерації: вплив на авторитет делегированного толкування уголовного закона / С. С. Тихонова // Юридическая техника. Ежегодник. Третья Бабаевские чтения: Юридическая аргументация: теория, практика, техника. – Нижний Новгород, 2013. – № 7. – Ч. 1. – С. 330.

⁵ Теория государства и права : курс лекций / М. И. Байтин [и др.] ; ред. Н. И. Матузов, А. В. Малько. – М. : Юристъ, 1997. – С. 169.

⁶ Сторожук І. П. Принцип делегування повноважень у місцевому управлінні / І. П. Сторожук // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4. – С. 232.

⁷ Бублик Г. В. Делегування повноважень місцевими органами влади: організаційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Г. В. Бублик; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2005. – С. 13.

⁸ Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 р. № 1к/95-ВР : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80/page?text=%F2%EB%F3%EC%E0%F7>

⁹ Сторожук І. П. Вказ. праця. – С. 232.

¹⁰ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 4, 8, 10, підпункту «б» підпункту 2 пункту 13, пунктів 14, 17 розділу I Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення державного архітектурно-будівельного контролю та сприяння інвестиційній діяльності у будівництві» від 3 лютого 2009 р. № 4 – рп / 2009, справа № 1. – 7 / 2009 // Вісник Конституційного Суду України. – 2009. – № 2. – Ст. 35.

¹¹ Вопленко Н. Н. Види і акти офіційного толкування права / Н. Н. Вопленко // Ленинградский юридический журнал. Научно-теоретический и информационно-практический межрегиональный журнал. – 2008. – № 2 (12). – С. 42.

¹² Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про пропозиції Верховного Суду України Тимчасовій спеціальній комісії Верховної Ради України з питань підготовки законопроекту про внесення змін до Конституції України» від 11 квітня 2014 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0001700-14>

¹³ Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30 червня 2004 р. № 1932-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. – Ст. 448.

¹⁴ Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 60. – Ст. 38.

¹⁵ Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби : постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 500 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 81. – Ст. 28.

¹⁶ Деякі питання Державної регуляторної служби України : постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 р. № 724 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 4. – Ст. 18.

¹⁷ Петрушев В. А. Проблемы официального нормативного толкования права в Российской Федерации / В. А. Петрушев // Академический юридический журнал. – 2000. – № 2. – С. 4–8.

Резюме

Костюк О. М. Легальне тлумачення : до визначення сутності та змісту.

У статті проаналізовано існуючі наукові підходи до розуміння сутності легального тлумачення. З'ясовано співвідношення понять «легальне тлумачення» та «делеговане тлумачення». Визначено коло суб'єктів легального тлумачення за вітчизняним законодавством.

Ключові слова: легальне тлумачення, делеговане тлумачення, суб'єкти тлумачення, Конституційний Суд України, законодавство.

Резюме

Костюк А. Н. Легальное толкование: к определению сущности и содержания.

В статье проанализированы имеющиеся научные подходы к пониманию сущности легального толкования. Выявлено соотношение понятий «легальное толкование» и «делегированное толкование». Определен круг субъектов легального толкования за отечественным законодательством.

Ключевые слова: легальное толкование, делегированное толкование, субъекты толкования, Конституционный Суд Украины, законодательство.

Summary

Kostyuk O. The legal interpretation: to determine the nature and content.

The article analyzes the existing scientific approaches to understanding the nature of legal interpretation. It was found correlation concepts of «legal interpretation» and «delegated interpretation». The circle of subjects of the legal interpretation of the Ukraine legislation.

Key words: legal interpretation, delegated interpretation, subjects of interpretation, the Constitutional Court of Ukraine, legislation.

УДК 325.1:341.24

С. М. ОЛІЙНИК

Світлана Миколаївна Олійник, здобувач Національної академії управління

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ РЕАДМІСІЇ ОСІБ

Очевидно, що право та його галузі (у т.ч. міжнародне право) були б не здатні виконувати очікувану роль регулятора, якщо б норми права перебували в хаотичному стані.

Більшою мірою, ніж іншим формам соціального нормування, правовому регулюванню притаманна системність, яка передбачає чітку узгодженість дії та взаємну підтримку залучених до нього правових явищ¹. Норми й принципи права об'єднані у певні структурні підрозділи і пов'язані між собою різноманітними ієрархічними, генетичними та функціональними зв'язками². Можна говорити про право як ієрархічну структуру, оскільки система права складається з елементів, які перебувають у певному взаємозв'язку та розкривають структуру права на різних рівнях³.

Сучасна доктрина, характеризуючи систему міжнародного права, виділяє переважно ознаки статичної системи, зосереджуючись, власне, на структурних елементах системи міжнародного права: нормах та інститутах, підгалузях і галузях міжнародного права⁴.

З'ясування закономірностей побудови системи сучасного міжнародного права вимагає не тільки встановлення критеріїв, що дають змогу вичленити серед комплексів норм інститути і галузі, а й визначення ролі та місця окремих комплексів норм та інститутів і галузей, що ними утворюються, в системі міжнародного права. В. Василенко зазначає, що в загальнотеоретичному плані вони співвідносяться як одиничне (комплекс норм), особливе (інститут) та загальне (галузь). При цьому важливою характеристикою будь-якого інституту міжнародного права є його чітко виражена спеціальна відокремленість комплексу міжнародно-правових норм, що являють собою цей інститут⁵.

Раніше нами вже було встановлено, що реадмісія осіб як процедура приймання-передавання або транзитного перевезення осіб, які відповідно до законодавства держави-передавача (транзитера) нелегально прибули або перебувають на її території (нелегальних мігрантів), є інститутом міжнародного міграційного права як комплексної галузі міжнародного права⁶.

Метою ж цієї статті є визначення реадмісії осіб як міжнародно-правового інституту цієї галузі.

Останні 10–15 років науковців усе частіше цікавить інститутний підхід щодо вивчення суспільного життя, правової, політичної та економічної його сфер. Як зауважує С. Несинова, це пов'язано з наявністю в таких дослідженнях елементів абсолютної раціональності, досконалої конкуренції, вивчення дійсності крізь призму складного, проте єдиного організму, механізмів встановлення рівноваги в суспільстві тощо. Крім того, цей підхід надає можливість розглянути сучасні правові, політичні та економічні процеси комплексно і всебічно⁷.

Інститутний підхід, на думку одного із його засновників М. Оріу, полягає в аналізі елементів системи, які організовані позитивним правом з метою виявлення як способів їх організації засобами юридичної техніки, так і їх ролі в соціальній організації⁸. Т. Лаврук зауважує, що такий підхід сприяє вивченню діяльності інститутів та структур правового регулювання міжнародних відносин⁹. Саме тому існує необхідність дослід-